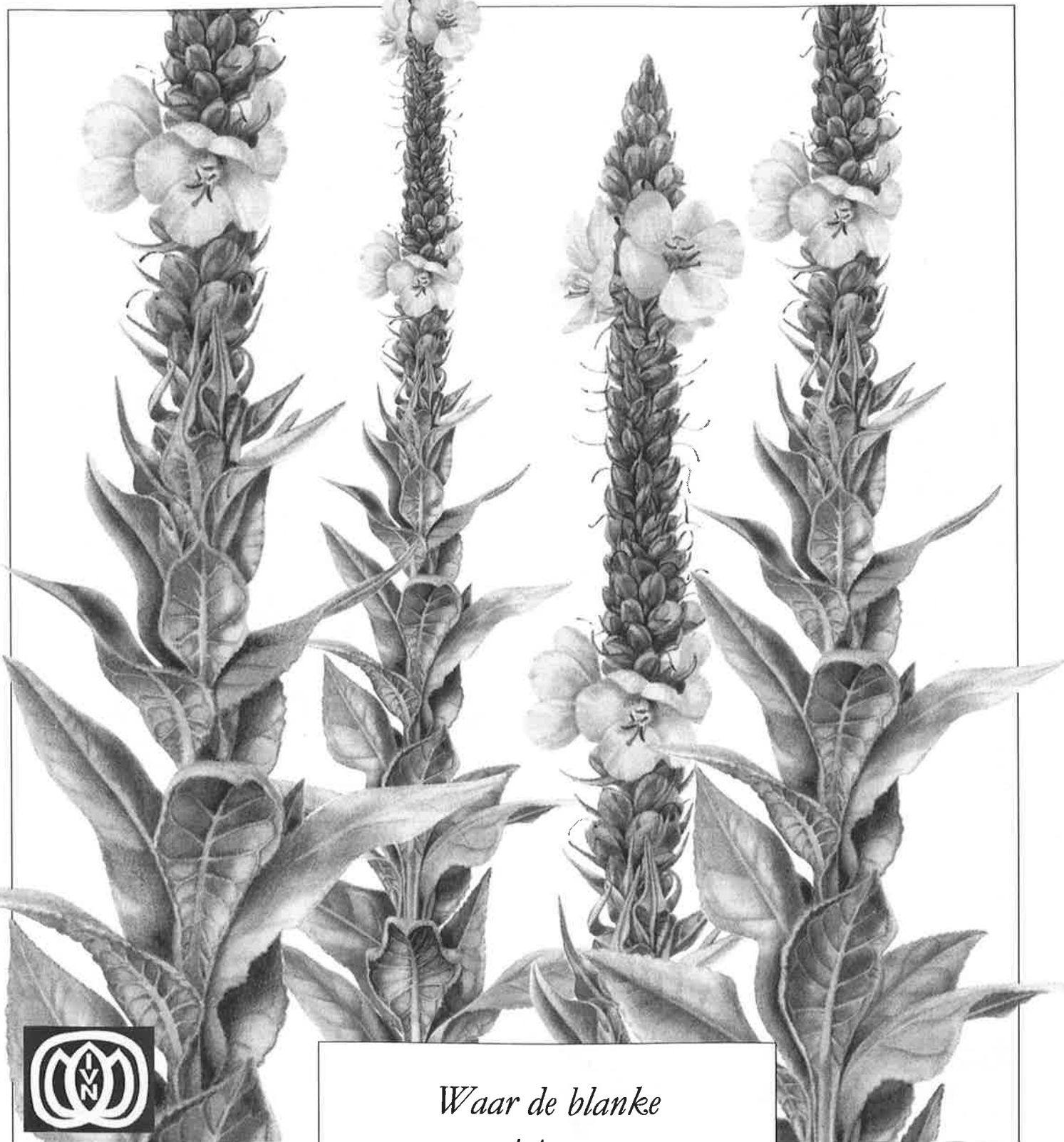

De Toorts

68

DECEMBER 2005, 22E JAARGANG

Contactblad van het IVN afdeling Zuid-Kennemerland

*Waar de blanke
top ...*

De Toorts is het contactblad van het IVN afdeling Zuid-Kennemerland.

Het IVN, Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, is een vereniging van vrijwilligers, die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. De leden zetten zich actief in voor natuur en milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten.

Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 180 afdelingen.

Bestuur

Voorzitter	Jonne Misset, Junoplantsoen 73, 2024 RM Haarlem, tel. 023-5274950
Secretaris	Dick van As, van Riebeecklaan 2, 2024 AH Haarlem, tel. 023-5267873
Penningmeester	Lieven Schol, Clivialaan 27, 2106 CE Heemstede, tel. 023-5292233
Lid	Robbert-Jan de Bruijne, Esdoornkade 13, 2101 WN Heemstede, tel. 023-5474362

Postadres

Van Riebeecklaan 2, 2024 AH Haarlem

E-mail

bestuur@ivnzk.nl

Gironummer

5007954 t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Ledenadministratie

Clivialaan 27, 2106 CE Heemstede, tel. 023-5292233

Coördinatoren werkgroepen

Excursies	Annemiek Oosterhof	023-5310623	excursie@ivnzk.nl
Publiciteit	Marc van Schie	023-5351239	publiciteit@ivnzk.nl
Groene Winkel	Paul de Vocht	023-5424513	groenewinkel@ivnzk.nl
Cursussen	Tineke Allaert	023-5261100	cursus@ivnzk.nl
Kinderen	Frank Jansen	023-5290984	kinderen@ivnzk.nl
De Toorts	Jonne Misset	023-5274950	toorts@ivnzk.nl
Lezingen	vacature		
Oeverzwaluwen	Mieke Ooms	023-5651606	oeverswaluw@ivnzk.nl
Natuurwerkgroep	Marc van Schie	023-5351239	natuur@ivnzk.nl

Aangevraagde excursies

Yneke Bettink 023 – 5254995

Materiaalcoördinator

Leo v/d Brugge, Gen. Bothastraat 91, 2021 JS Haarlem, tel. 023-5261584, e-mail: materiaal@ivnzk.nl

Webmasters

Huib Koel/Jacqueline van Klaveren, e-mail: webmaster@ivnzk.nl

De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 16,50 en voor donateurs minimaal € 15. Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen tevens het kwartaalblad 'Mens en natuur' van het landelijk IVN.

Van leden wordt verwacht dat zij actief zijn binnen de afdeling.

Uitgebreide informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivnzk.nl.

Inhoud

Van de redactietafel	3
In memoriam Joop Cronau	3
Het duinlandschap	4
Interview Huib Koel	6
Bestuur@ivn.zk	7
Na 100 jaar weer natte duinen	8
Kinderhoek	9
Is er nog wat te doen?	10
Noodkreet Vlindertuin	11
Broedende oeverzwaluwen	11
Straatje om	12
Rondje thuis	13
Wil je een zeereep?	14
Het konijn als duinbeheerder	15
Interview Willem Holthuizen	16
Kattebelletjes	17
IVN en de jacht	19
Lezersmail	20
Korte berichten	21
De kastanjes zijn ziek	22
Activiteitenprogramma	23

Colofon

Druk

Paswerk Grafisch, Cruquius

Papier

100% zuur- en chloorvrij papier

Opmaak en vormgeving

Albionne, Haarlem

Redactie De Toorts

Caroline Dekker, Marisca v/d Eem, Theo Litjens en Jonne Misset
e-mail jonnemisset@quicknet.nl

In dit nummer medewerking van

Jacqueline van Klaveren, Gerard Scholten, Jan Saveur (tekeningen), Huib Koel

Distributie De Toorts

Tineke Allaert: c.callaert@freeler.nl

Van de redactietafel

In de vorige Toorts werd uitgebreid aandacht besteed aan zee en strand. Het was onvermijdelijk om niet – in beperkte zin – te spreken over de duinen, in dit geval de zeereep. In dit Toortsnummer zijn de duinen het hoofdonderwerp.

Duinen vormen voor ons land een uitermate belangrijk landschap. Ik denk primair aan het beschermen van de kuststrook en het achterliggende gebied. De watersnoodramp van 1953 doet ons beseffen wat het ontbreken van een veilige kustbescherming betekent.

Dan is er het belang van de waterwinning voor de drinkwatervoorziening. Echter, de bescherming van de duinen als onvervangbaar

natuurgebied, is afhankelijk van het waterpeil, dat van belang is voor het welzijn van flora en fauna. Alle instanties gaven de afgelopen jaren veel aandacht aan deze controverse, om een goed evenwicht te realiseren en te behouden. Graag noem ik ook het belang van de duinen als nuts- en recreatiegebied. Ook hier doet zich een con-

troverse voor, namelijk de massaal geworden bezoeken aan het gebied. In de jaren tachtig waren er grote zorgen over het behoud van de duinen in verband met de 'zure regen'. Maatregelen die pas over acht à tien jaar genomen zouden worden (dus in de negentiger jaren) hadden geen enkele zin meer, ze men. De bomen in Europa zouden definitief verloren zijn. Die gedachte gold ook voor de vegetatie van de duinen. Na 25 jaar kijkt men daar wat optimistischer tegen aan. Dat neemt niet weg dat we samen attent en alert moeten blijven voor het behoud van dit prachtige landschap.

Theo Litjens

In memoriam Joop Cronau

Moeder Aarde draagt mij,
haar kind zal ik altijd zijn.

Moeder Aarde draagt mij,
terug naar de zee.

(Tekst op de rouwkaart)

Joop Cronau, één van de oprichters van onze afdeling en lid van het eerste uur, is overleden op 5 november 2005. Joop heeft zich enorm ingezet voor onze vereniging en daarvoor zijn wij hem veel dank verschuldigd. Ik kijk even kort met u terug op die actieve periode.

In 1960 werd het landelijk IVN opgericht, voortvloeiend uit de Bond van Natuurwachten. Het bewaken van natuurterreinen was niet meer voldoende; de mensen moesten weer in contact komen met de natuur en moesten 'leren' waarom natuurbeheer zo belangrijk

was. In Zuid-Kennemerland waren ook natuurwachten, en één daarvan was Joop Cronau. Hij had als natuurwacht een echt boswachtersuniform en dat was ook zijn werkkleding als hij IVN-excursies gaf. Maar hij deed meer dan excursies geven. Hij was in de beginjaren '80 ook een aantal jaren lid van het afdelingsbestuur. Hij was 'teller' van de nestkastjes. Hij heeft tot vervelends toe bordjes geplaatst op Caprera om de bonden niet overal te laten poepen. Hij heeft meegewerkt aan de totstandkoming van De Duyventil, het allereerste bezoekerscentrum van de Amsterdamse Waterleiding Duinen. En tot twee-en-een-half jaar geleden bezorgde hij de Toorts nog in zijn eigen wijk.

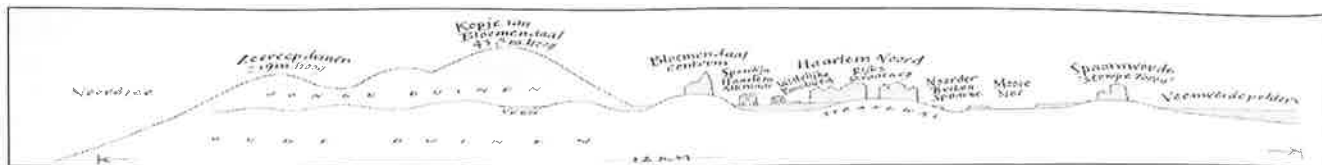
Een jaar vóór ons 25-jarig jubileum

hebben wij in kleine kring de zilveren IVN-speld en de oorkonde uitgereikt aan Joop en hebben wij hem tot erelid van onze afdeling gemaakt. Zijn gezondheid was toen al aan het afnemen. Na ons jubileumfeestje in oktober 2005 ben ik met twee IVN-gebakjes en een grote bos bloemen bij Joop en Jopie op bezoek gegaan. Dat was vlak voor Joop naar een verpleeghuis zou gaan. Het was toen al erg moeilijk om met hem te praten.

Joop is 80 jaar geworden. Bijna 25 jaar daarvan mochten wij als IVN profiteren van zijn kennis en kunde. Joop is erelid van onze afdeling en dat blijft hij. Zijn naam zal genoemd blijven in onze vereniging, daar zullen wij voor zorgen.

Jonne Misset, voorzitter

De sluitingsdatum voor het volgende nummer is 1 maart 2006. Zo mogelijk de kopij digitaal aanleveren via jonnemisset@quicknet.nl

Het duinlandschap onder de loep genomen

In de vorige Toorts heeft u een artikel kunnen lezen over het landschap van zee en strand. Daarin werd ook al iets verteld over duinvorming. In onderstaand artikel staan we nog even stil bij de vorming van onze duinen en gaan we nader in op bodem en klimaat en de invloed daarvan op plantengroei.

Het ontstaan van de duinen

Wie wel eens aan de westkust van Frankrijk of aan de kust van Engeland is geweest, is het waarschijnlijk opgevallen dat lang niet overal duinen zijn.

Voorwaarden voor de vorming van duin zijn:

1. zanderige zeebodem langs een oplopende kust;
2. aanvoer van zand over de zeebodem naar de kust;
3. golven en inlandse wind en
4. plantengroei waardoor jonge duintjes worden vastgelegd.

Door de branding ontstaan zandbanken vlak voor het strand, die door eb en vloed het strand kunnen bereiken. Aan de vloedlijn spoelen vele dierlijke resten aan waardoor kleine planten een kans krijgen zich te vestigen. Waar pionierplanten enige stabiliteit hebben gebracht, krijgen de echte duinvormers onder de grassen een kans om de eerste duintjes te vormen, die door de wind worden opgeworpen. Biestarwegras groeit dwars door het zand heen als het wordt ondergestoven, en kan af en toe een zoute golf verdragen.

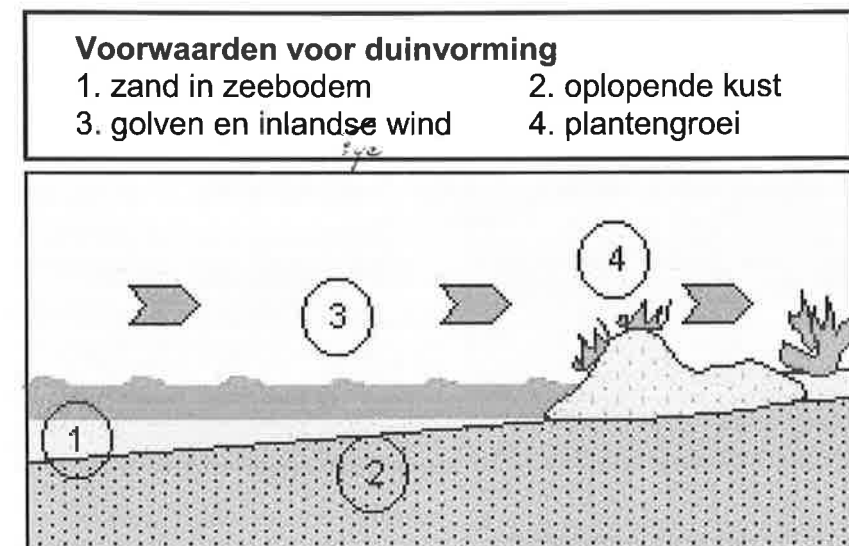
Als het duin zo'n halve meter hoog is, gaat er helm groeien. Ook helm groeit door het zand heen en kan ervoor zorgen dat een duin vele meters hoog wordt. Dergelijke jonge duinvorming zie je nu nog op de Waddeneilanden

en op sommige plaatsen in Zeeland.

Oude en Jonge Duinen

Geologisch gezien is onze kust piepjong. Wind, zon en zee zijn nog steeds bezig om met zand de

Voorburg, Leidschendam en Voorschoten liggen. In dezelfde tijd is de strandwal van Spaarwoude ontstaan en ook die is nog in het landschap te zien. De vorming van de oude duinen (strandwallen) is rond het begin van de jaartelling tot stilstand gekomen: de aanvoer van zand vanuit de Noordzee stagneerde. In de vroege Middeleeuwen vond er echter geleidelijk een klimaatverandering plaats die leidde tot de

kust te vormen. Ongeveer 7500 jaar geleden bestond de kustlijn uit drassig veengebied, een waddenlandschap met klei-afzettingen en een zandrug die dit gebied min of meer van de zee afsloot. Doordat het water bleef stijgen, werden steeds verder naar het oosten diverse strandwallen door de zee afgezet en later weer weggeslagen. Tot zo'n 5000 jaar geleden de kustlijn haar meest oostelijke punt bereikte. Daar zijn de eerste strandwallen afgezet, waarvan resten zijn behouden: de zandrug waarop Rijswijk,

vorming van een nieuw duincomplex: de jonge duinen. Het klimaat in de Middeleeuwen was guur met lage temperaturen en veel stormen. Zand werd door de harde wind omhoog geblazen tot hoge duintjes. Deze duintjes groeiden met behulp van de helmplanten langzaam uit tot grote duinruggen en bewogen als 'loopduinen' over de oude duinen heen naar het oosten. Door de sterke winden en de droogte veranderden deze duinen voortdurend van plaats. Dit proces van jonge duinvorming

ging door tot ongeveer de 12de eeuw. Alleen het meest oostelijke deel van de oude duinen is niet overstoven en hier en daar nog intact, bijvoorbeeld tussen Bloemendaal en Vogelenzang.

Het vastleggen van de duinen

In de tweede helft van de 19de eeuw werden maatregelen genomen om het stuivende zand aan banden te leggen; door het reguleren van het gebruik van de duinen en door helmaanplant. Later werd ook geëxperimenteerd met het planten van naaldbomen. Tegenwoordig proberen beheerders deze bossen aantrekkelijker en gevarieerder te maken door doorkijkjes te maken en het naaldwoud te mengen met loofbomen.

Het 'vastleggen' van de duinen is een kunstmatig proces. In de duinen van Zuid-Kennemerland is men weer overgegaan op het natuurlijke proces van stuivende en 'wandelende' duinen. In 1998 mocht van de beheerders van het Nationaal Park het zogeheten Verlaten Veld in het Kraansvlak weer 'aan de wandel'. En in 2003 was de beurt aan een groot duin met de mooie naam De Bruid van Haarlem.

Bodem en klimaat

In Nederland overheerst de westenwind. Langs de kust komen dikwijls zandstormen voor en de zeewind brengt ook zout mee. Als zout in een grote hoeveelheid op planten terecht komt, onttrekt het water aan de knoppen, bladeren en stengels en die sterven af door verdroging. Daardoor groeien veel bomen en struiken scheef landinwaarts. Ze hebben dode takken en kunnen alleen groeien in de beschutting van een duin. Naarmate ze dicht bij zee staan groeien en bloeien ze minder en dragen ze minder vruchten.

Dichtbij zee komen dan ook heel specifieke planten en dieren voor, die bestand zijn tegen wind en zout.

Als je door de duinen loopt, kun je duidelijk het verschil zien tussen duinhellingen die op het noorden of op het zuiden liggen. De noordhelling is meestal dicht begroeid met kruiden, struiken en zelfs bomen. De zuidhelling is veel kaler en lijkt, op enkele mosjes en miniplantjes na, haast onbegroeid. Dit is het gevolg van enorme temperatuurverschillen. 's Zomers kan de temperatuur op de zuidhelling oplopen tot ongeveer 80°C, terwijl die op de noordhelling niet hoger komt dan 15°C. Een plant op de zuidelijke hellingen moet dus aangepast zijn aan zeer extreme omstandigheden.

In te droge grond krijgen plantenwortels geen water, in te natte grond kunnen ze verstikken door zuurstofgebrek. Duinzand houdt minder goed water vast dan klei of veengrond. Op het duin zakt regenwater snel weg, terwijl het dal tussen de duinen langer nat blijft. Door deze grote verschillen in vochtgehalte, is er ook een grote variatie aan plantengroei: sommige planten zijn bestand tegen extreme droogte, andere planten houden van een beetje vochtige bodem.

Ook de hoeveelheid kalk in de bodem is bepalend voor het soort plant dat er kan groeien. Het kalkgehalte in de duinen is zeer gevarieerd, daardoor verschilt de begroeiing ook van plaats tot plaats. Kalk is oplosbaar in water en wordt door regen heel langzaam uit het duinzand gespoeld. In het algemeen zijn jonge duinen daarom kalkrijker dan oude duinen. Kalkarm zand is vooral te vinden ten noorden van Bergen en

op de Waddeneilanden. Kalkrijk zand is te vinden ten zuiden van Bergen.

Vergrassing

Door het al eerder genoemde vastleggen van het stuivende zand rukt de vergassing op, een verschijnsel dat door luchtvervuiling (neerslag van stikstof uit de lucht) wordt versterkt. Hierdoor verdwijnen jonge ontwikkelingsstadia van planten en holt de biodiversiteit achteruit. Dit proces wordt momenteel tegen gegaan in diverse door de EU gesubsidieerde duinherstelprojecten. Vergraste delen worden afgegraven, zodat de onderliggende zaden van zeldzame en verdwenen planten weer kunnen ontkiemen. Een beheer van plaggen en maaien en het inzetten van grote grazers als Fjordenpaarden, Gallowayrunderen, Schotse Hooglanders en Drentse heideschapen zorgt daarna voor het voorkómen van de groei van ongewenste grassoorten.

Het Nederlandse duingebied is ongeveer 40.000 hectare groot. Dat lijkt veel, maar het beslaat slechts iets meer dan 1% van het Nederlandse grondoppervlak. Toch komen er in de duinen 850 (van de 1400 landelijk) verschillende soorten hogere planten voor en broeden er 140 verschillende vogelsoorten (van de 190 landelijk).

Er is geen gevarieerder landschap dan het duinlandschap. Hoog en laag, nat en droog, zon en schaduw, wind en luwte. De grote dynamiek, die kenmerkend is voor de duinen, zal deze variatie in stand houden waardoor het landschap voortdurend in beweging blijft.

Caroline Dekker

Kleerscheuren oplopen in het duin

Altijd al wat met het duin gehad?

Ja. Als kind heb ik erin gespeeld, nu woon ik op 't zand en mijn tuin is duinzand. Vroeger lag het zand zelfs op mijn bed. Bovendien staan mijn bijen in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Toen ik jong was, was dat het 'verboden duin', want daar was een toegangkaartje voor nodig en er stond een hek omheen. Wij klommen daar overheen en gingen vissen, zonder hengel, alleen met een lijntje, in het kanaal. De gevangen vis zetten we dan uit in het meertje van het gemeenteduin, het 'Zwanenmeertje'. Maar bij het klimmen over het hek en door de duindoorns heb ik heel wat kleerscheuren opgelopen.

Waarvan maakt jouw hart een sprongetje in de duinen?

Tegenwoordig door een nieuwe solitaire bij te ontdekken in de AWD. Ik doe daar onderzoek voor het Gemeentelijk Waterleiding Bedrijf. De afgelopen jaren heb ik daar een paar keer een voor mij nieuwe bij gevonden. Waaronder een heel bijzondere, 'het zilveren fluitje'. Jac. P.Thijssse heeft hem zo genoemd naar het geluid dat hij maakt. Dat was een jaar geleden. Ik heb hem ook gefotografeerd. Ik mag af en toe een bij vangen om hem beter te kunnen bekijken. Ik doe hem dan in een loeppot en fotografeer hem zodat ik hem later thuis kan determineren. Daarna laat ik hem weer vrij.

Heb je voorkeur voor bepaalde delen van de duinen?

Niet bepaald. Van zeereep tot het hoge loopduin. De Waterleidingduinen trekken mij het meest. Dat komt door mijn jeugd maar ook

omdat je daar van de paden af mag. Het is wat avontuurlijker.

Welke seizoenen heeft je voorkeur om als gids door de duinen te lopen?

Het voorjaar, vanwege de vele insecten en de bloeiende planten. Die mooie zweem van groen.

voorlopen, dan zou ik toch nog eens alleen terug komen.

Ooit iets in het duin gevonden dat je niet thuis kon brengen?

Ja. Een of andere gekleurde bal. Het lijkt op kinderspeelgoed, maar geen idee wat het echt is. Ik heb hem gevonden in de Limburg Stirumvallei. Dat is een natuurontwikkelingsgebied. Het was een kanaal dat dichtgegooid is en nu een soort vallei is geworden.

Wat wil je als gids dat de mensen na afloop mee naar huis nemen?

Hoe mooi het gebied is.

Marisca van der Eem

Hoe bereid je een duinexcursie voor?

Door veel voor te lopen en te kijken wat er nu op dit moment aan de hand is in de natuur. Dan ga ik thuis de boeken raadplegen. Dan ga ik nog eens lopen en alles nog eens goed bekijken. Ik loop alleen, want als ik met een ander zou

Naschrift: Het balletje behoort tot een setje van twee metalen balletjes met een rinkelend geluid erin. Je moet beide balletjes in één hand om elkaar heen draaien zonder dat ze elkaar raken, met behulp van je vingers. Dit vereist concentratie, en samen met het zacht rinkelend geluid ontstrest het je lichaam, menen de Chinezen.

Spaar en Hout

Op 24 september dit jaar vierde het Zorgcentrum Spaar en Hout, de vroegere buitenplaats onder die naam aan het Spaarne, haar 75-jarig bestaan. In het kader van deze viering werd door het Stichtingsbestuur een jubileumboek uitgegeven. De Toortsredactie werd van trots vervuld bij de constatering, dat in de lijst van bronnen, literatuur en illustraties ook verwezen werd naar het augustusnummer 2003 van de Toorts, waarin wij in de serie 'De landgoederen van Zuid-Kennemerland' deze buitenplaats beschrijven. Kijkt u het zelf maar na!

bestuur@ivnzk

Het gaat uitstekend met het IVN Zuid-Kennemerland: de bestuurscrisis is overwonnen, de nieuwe lichting gidsen heeft zijn weg gevonden, iedereen is enthousiast bezig met al onze activiteiten en evenementen, we hebben een behoorlijk en stabiel aantal leden en donateurs en de financiële situatie is gezond.

Het bestuur ziet het als haar taak ervoor te zorgen dat onze vereniging er in 2010 net zo voor staat, en misschien zelfs nog beter. Vandaar dat wij nu bezig zijn met de voorbereiding van een beleids/werkplan (het IVN-ZK op weg naar 2010) dat zal dienen als leidraad voor onze activiteiten de komende jaren. Dit plan wordt niet een verhaal dat geheel uit de koker van het bestuur komt; wij vinden het erg belangrijk dat het mede gebaseerd wordt op de ideeën die bij de leden leven. Om die ideeën te leren kennen vonden in oktober en november gesprekken plaats met een 25-tal leden. In groepjes werd aan de hand van een zogenoemde SWOT-analyse de vereniging doorgelicht. We gaan daarbij uit van de bestaande doelstellingen en analyseren de sterke en zwakke punten van de vereniging en de kansen en bedreigingen van het IVN-ZK. De samenstelling van deze groepjes waarborgt volgens ons een representatieve afspiegeling van de actieve leden. Naast de coördinatoren van de werkgroepen werd ook deelgenomen door leden die al langer lid zijn en door nieuwkomers. De planning is om de uitwerking van deze gesprekken eind december klaar

te hebben. Dit zal dan als basis dienen voor het beleidsplan, dat we in het voorjaar van 2006 in de Algemene Ledenvergadering aan onze leden ter goedkeuring zullen voorleggen. Wij streven ernaar de beschrijving van het plan zo kort en concreet mogelijk te houden. Leden met wie wij niet gesproken hebben, maar die wel graag willen helpen bij de totstandkoming van het plan, zijn uiteraard van harte welkom. Zij kunnen contact opnemen met Robbert-Jan, die dit hele proces coördineert.

Onze penningmeester, Lieven Schol, gaat stoppen met zijn

werkzaamheden in het bestuur. Bij zijn komst als penningmeester, in januari 2004, heeft Lieven duidelijk aangegeven de vereniging een paar jaar te willen helpen. Hij vindt nu de tijd gekomen zijn werkzaamheden langzaam af te ronden. Hij treedt officieel pas af in het voorjaar van 2006, direct na de Algemene Ledenvergadering. Op deze vergadering zal hij nog verantwoording aan de leden afleggen over het beheer van de penningen in 2005. Lieven zal Robbert-Jan inwerken in het penningmeesterschap en de ledenadministratie. Wij willen graag nog twee leden erbij in ons bestuur, waaronder in ieder geval een vrouw. Op die manier kunnen we een aantal taken beter verdelen. De twee vacatures zijn onder andere ook opgegeven bij de Vrijwilligerscentrale. Wilt u nadere informatie over een bestuursfunctie, belt u dan even met de secretaris Dick van As.

het bestuur

Nieuwjaarsbijeenkomst

Op dinsdagavond 10 januari 2006 komen wij bij elkaar om het nieuwe jaar in te luiden.

Het is altijd weer gezellig om op zo'n avond even bij te praten en met elkaar te klinken op een nieuw en actief jaar. Leden en donateurs zijn vanaf 20.00 uur van harte welkom in Ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem. Speciaal de mensen die in het afgelopen jaar lid zijn geworden nodigen we uit om op deze manier kennis te maken met de afdeling.

Na 100 jaar weer natte duinen

In mei 2003 is de waterwinning in de Kennemerduinen definitief gestopt. De winning begon in 1898 met 2 miljoen kuub per jaar. De inwoners van Haarlem waren zeer gebaat bij het zuivere duinwater; het bracht een einde aan ziekten als cholera. In de duinen daalde echter de grondwaterstand. Dit was duidelijk te zien in de lagere valleien, die stonden 's winters niet meer onder water.

Jac. P. Thijsse schreef in de jaren 40 van de vorige eeuw al over het verdwijnen van vochtminnende plantensoorten door de duinwaterwinning. In de jaren 70 kwam de verdroging tot een dieptepunt. Pas in de tweede helft van de jaren 90 kwam er weer vernatting door het verminderen van de waterwinning en vier achtereenvolgende jaren van overvloedige neerslag. De omliggende gemeenten raakten in rep en roer, omdat dit ook een vernatting van de bebouwde duinzoom kon betekenen. Er volgde uitgebreide studie door grondwaterdeskundigen en overleg over benodigde maatregelen. De duinwaterwinning werd niet eerder stopgezet dan dat er afdoende maatregelen waren genomen om grondwateroverlast te voorkomen.

Nu aan de waterwinning een einde is gekomen, groeit de grondwater-

bel weer aan. Het duin wordt nat-ter en lage valleien als het Zuider-vlak, bij het einde van de Zeeweg in Duin en Kruidberg, staan in natte winters weer onder water. Om de duineigen planten en dieren een optimale kans te geven, zijn ook nog andere maatregelen getroffen. Oude landbouwbodems zijn afgegraven tot op het moederzand en diverse valleien worden gemaaid. In de voedselarme, vochtige duinbodems krijgt de natuur een nieuwe start. Er groeien en bloeien weer orchideeën, parnassia's, duingentianen en bitterlingen in de duinen. De kleine plevier broedt er en de rugstreeppad beleeft de top van zijn bestaan. En de bezoeker kan nu weer volop genieten van de afwisseling in oude en jonge, droge en natte duinen!

Caroline Dekker

Gevonden voor u

Gids 'Het Hollands Kustpad'

Voor wie een kust-/duinwandelroute wil lopen, heeft het Nivon een bijzondere route uitgestippeld, genaamd 'Het Hollands Kustpad' (213 km.) Het voert door fraaie duingebieden, waaronder Meijendel en het N-Hollands Duinreservaat. Diverse keren wordt het strand aangedaan, bijvoorbeeld bij Monster en Egmond en bij de badplaatsen Kijkduin en Noordwijk. De Hollandse Kust heeft echter ook historische stadcentra zoals van Den Haag en Haarlem, en bollenvelden, havens en zeeweringen.

De gids kost € 16,40 (Nivon-leden € 14,76) de verzendkosten zijn € 3.

Kijk voor meer informatie op: www.nivon.nl, www.wandelnet.nl en www.noordzeekustpad.nl.

Bestellen via een overmaking op giro 5931190 t.n.v. Nivon Dienstverlening te Amsterdam, o.v.v. Hollands Kustpad.

Kinderhoek

Wat brult er achter die hoge duinen?

Vandaag gaan we wandelen in het bos van het duin. Ga je mee?

Bij het hek van de Amsterdamse Waterleidingduinen staan Lotte (10), Lisa (9), Mark (9), Sander (8) en Abigail (9) al te wachten. Ze gaan vanavond met duinwachter Ko struinen door de duinen. Ze gaan op zoek naar de geheimen van het duister in het duin.

"Wat is eigenlijk struinen?" vraagt Sander, als ze op weg gaan. Ko legt uit dat je in deze duinen van de paden af mag. Je mag dwars door of over de duinen lopen, op zoek naar sporen of naar dieren zelf, zoals vossen, damherten of reeën. Als je bij het struinen goed je ogen, oren en neus gebruikt, ontdekt je veel meer en beleef je de omgeving veel beter.

Lisa prikt zich aan een duindoorn, die dicht bij de bunkers staat. "Wat stinken die bessen", zegt ze. Ko plukt een paar oranje duindoornbessen. Ze ruiken naar bier of wijn, vindt Mark. Hij heeft gelijk. In de herfst rotten de bessen langzaam weg en daarbij ontstaat dan alcohol. Sommige vogels eten zoveel bessen, dat zij daarna dronken rondvliegen.

Met een zaklantaarn gaan ze samen een bunker in. En wat zien ze daar in een klein spleetje zitten? Een vleesmuisje! Abigail rent gil-

lend de bunker uit. Zij is geschrokken door allemaal enge verhalen over vleesmuizen. Maar er gebeurt niets. Vleesmuizen vliegen pas in de schemer rond. Ze vliegen nooit tegen je aan want ze kunnen in het donker 'voelen' waar iets of iemand staat. Zo kunnen ze ook in het donker in de lucht hun prooi vinden, zoals vliegjes, nachtvlin-ders of andere vliegende beestjes. Samen met Ko lopen de kinderen nu de hoogste duin op en Lotte is als eerste op de top, die is 36 meter hoog! Sander geeft opeens een brul: "Een hert, daar achter die bosjes!" En inderdaad, ze zien een klein spits kopje, met twee grote, bruine ogen en rechtopstaande oren. Ko vertelt dat dit een ree is. Een ree is veel kleiner dan een damhert en heeft een witte vlek op

z'n kont. Dat heet een spiegel en geen staartje. Ze sluipen langzaam het duin af, maar ... Mark struikelt en rolt naar beneden. De ree schrikt en springt snel weg. "Jakkie, een hondendrol", roept Mark. Hij is met zijn hoofd naast een drol geland. "Nee, dat is een vos-

sendrol", vertelt Ko en hij peutert er met een takje in. Zo kan hij de botjes van muizen en konijnen laten zien, want die eet de vos.

Het begint nu goed donker te worden en ze lopen terug naar de uitgang. Dan horen ze opeens een enorm gebrul en krakende takken. Ze zien zeven vrouwtjes damhert voorbij rennen. De kinderen gaan gauw op de grond liggen en zijn doodstil. Nu is het toch wel een beetje eng in het donker. Het gebrul wordt steeds harder. Ko legt uit dat dit een mannetjes damhert is dat aan het burlen is, zo heet dat. Dat doet hij om andere mannetjes te waarschuwen en stoer te doen tegen de vrouwtjes. In het licht van de zaklantaarn zien ze een prachtig groot damhert met een enorm gewei. Hij kijkt de kinderen met zijn lichtgevende ogen strak aan. Iedereen maakt zich zo klein mogelijk.

Op weg naar de uitgang is het eerst heel stil, maar dan komen de verhalen los. Wat een avontuur! Zelfs Ko heeft dit nog niet veel meege-maakt. Hij sluit het hek en als je goed luistert ... hoor je het gebrul achter de hoge duinen.

Gerard Scholten

Is er nog wat te doen?

Mossen en hun ecologie

Op woensdag **8 februari 2006** organiseert de KNNV deze lezing in samenwerking met het IVN. De lezing wordt gegeven door Joop Kortselius, een mossenkenner bij uitstek.

De lezing wordt gehouden in Ter Kleef, Kleverlaan 9 in Haarlem. Aanvang 20.00 uur toegang gratis. Anneke Koper, telefoon 023-5362331.

KNNV geeft minicursus Houtzwammen

De cursus wordt gegeven door Leo van der Brugge. Hij zal ingaan op de verschijningsvormen en op de herkenning van de zwammen. Bij de cursus is een handleiding. Dinsdag **24 januari 2006** is er om 20.00 uur een theorie-avond in Ter Kleef, Kleverlaan 9 in Haarlem. Op zaterdag **28 januari 2006** is er een praktijkdeel (waar en hoe laat hoort u op de theorie-avond). De cursus kost voor KNNV en IVN leden € 2,50 en voor niet-leden € 5. U moet zich tevoren opgeven bij Anneke Koper, telefoon 023-5362331, e-mail anneke.koper@hetnet.nl.

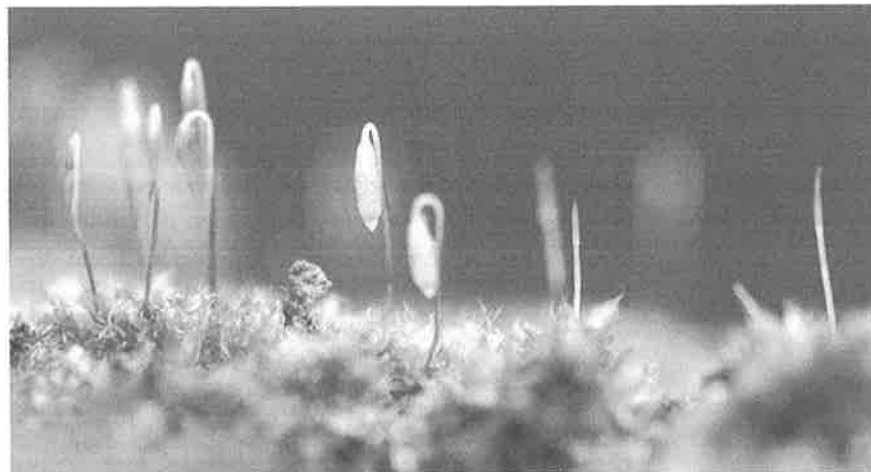
Zo groen als mos in Thijsses Hof

Mossen verpesten het gras in de tuin vinden veel mensen. Maar waarom eigenlijk? Welke mossen groeien er bij u in de tuin? Wat zijn het eigenlijk? Planten? Maar ze hebben geen bloemen. Hebben ze iets te maken met korstmossen? Hoe zit het nou eigenlijk? Thijsses Hof organiseert vier zon-

dagen die helemaal in het teken staan van mossen. Je kunt mossen op naam laten brengen, onder een microscoop bekijken, een boeiende tentoonstelling bezoeken en allerlei leuke proefjes doen. In de Hof is een pad uitgezet langs mossen, met opdrachten en informatie.

Zo bent u na afloop zo groen niet meer, als het om mossen gaat tenminste.

Op de zondagen 19 maart, 26 maart, 2 april en 9 april 2006 van 13.00 uur tot 16.00 uur, voor volwassenen en kinderen. Om 14.00 uur excursie. Thijsses Hof, Mollaan in Bloemendaal (achter het Pannenkoekenhuisje)

Knikmos (foto Huib Koel)

Voorjaarsevenement in Stadskweektuin

Op zaterdag **22 en zondag 23 april 2006** wordt in de Stadskweektuin aan de Kleverlaan 9 te Haarlem Noord weer een groot tuinevenement gehouden, waarbij natuur- en milieuvriendelijk tuinieren centraal staat. Op het terrein is een grote markt van natuur- en milieuvriendelijke bedrijven en natuurorganisaties, waaronder het IVN. Voor volwassenen is er op

beide dagen een rondleiding door de bloementuin. Het IVN organiseert op beide dagen om 13.00 uur een kinderexcursie door de Beestjestuin. Verder zijn er voor kinderen nog andere activiteiten. Het publiek kan tussen 11.00 uur en 16.00 uur dit evenement gratis bezoeken.

Lezingen in De Heimanshof

Natuurtuin De Herimanshof ligt aan de Wieger Bruinlaan in Hoofddorp. Op elk eerste week-einde van de maand zijn er op beide dagen lezingen van 14.30 uur tot 15.30 uur. Informatie: tel. 023-5581158 / 0252-673915.

4 en 5 februari 2006: Op stap in Nederland met De Heimanshof, door Ton Engelman.
4 maart 2006: Dieren in De Heimanshof door Ton Engelman.
5 maart 2006: Bodemleven, door Matty Berg.
1 en 2 april 2006: De fuut en andere watervogels, door Hans Vader.
8 en 9 april 2006: Museumweekend met rondleidingen door De Heimanshof.

Noodkreet uit de Bosbeek-vlindertuin

Het natuurteam van verpleeg- en zorgcentrum Bosbeek zit dringend verlegen om nieuwe vrijwilligers die 'iets hebben' met de natuur. Die gerichtheid kan net zo divers zijn als de activiteiten die het team ontplooit. Vaak sluit men aan bij de seizoenen.

Een hoogtepunt was vorig jaar de opening van de vlindertuin op het Bosbeekterrein. Deze werd aangelegd naar ontwerp en op kosten van de Wageningse Vlinderstichting. Vlinderkenners en ook men-

sen met kennis en interesse op vogel- en plantengebied zijn van harte welkom bij het natuurteam. Het 18de eeuwse landgoed aan de Glipper Dreef 209 in Heemstede heeft hen veel te bieden. Activiteiten van het natuurteam zijn op **dinsdagmiddag**.

Het voortbestaan van het natuurteam staat op het spel. Daarom deze dringende oproep voor nieuwe vrijwilligers. Wilt u meer weten? Dan kunt u contact opnemen met Geke Doornbos, coördinator vrijwilligerswerk, tel. 023 - 8929900 g.doornbos@sintjacob.nl.

Opening van de vlindertuin

Sinds enige tijd vragen wij onze donateurs en leden een minimum bijdrage van € 15 en € 16,50. Veel mensen geven iets extra's en dat heeft het afgelopen jaar een bedrag van € 340 opgeleverd. Het bestuur bedankt de gevers voor hun extra bijdrage.

Broedende oeverzwaluwen bij de Toolenburgerplas

De oeverzwaluwen in de Haarlemmermeer blijven ons verrassen. Het zag er dit jaar lange tijd naar uit dat er op het speciale broedeiland bij de Toolenburgerplas niet werd gebroed.

Zo waren er in mei en juni, tijdens de speurtochten naar een geschikte locatie voor een excursie, bij deze recreatieplas nergens fladderende oeverzwaluwen te bekennen ...

En dan op een mooie zomermiddag eind juli 2005 blijken er bij de plas toch twintig (!) nestholtes te zijn uitgegraven. Alleen zitten ze op

Oeverzwaluwen (foto: Gierzwaluwbescherming Nederland)

onverwachte plek: namelijk in een natuurlijke, steile wand in een druk gedeelte van het recreatiegebied. De nestopeningen zijn naar het zuidwesten gericht en dat is nor-

maal gesproken ongunstig vanwege regen en wind. Het derde de bedelende jongen in de nestopeningen kennelijk niet. Al met al blijft het gebied rond de

Toolenburgerplas door de jaren heen in trek bij oeverzwaluwen als geschikte broedbiotoop.

De Werkgroep Oeverzwaluwen van het IVN zorgt er jaarlijks voor dat het speciale broedeiland in de Toolenburgerplas er aan het begin van het nieuwe broedseizoen weer pico bello bij ligt. Voor komend jaar is het onderhoud gepland op **zaterdagmiddag 11 maart 2006**. We gaan afval en onkruid verwijderen en de nestholtes opvullen met vers zand.

Wie zin heeft om mee te helpen, is van harte welkom. Voor meer informatie of aanmelden voor deze middag in de frisse buitenlucht kun je contact opnemen met Mieke Ooms, telefoon 023 - 5651606.

waivende toppen helm
nemen windgeschoren struiken
in hun ritme mee

m'

Zondagmorgen in november, de lucht is strakblauw boven het duin bij Parnassia. Tussen alle groentinten valt een groepje lage, gele bloemen al snel op. Ze hebben dunne steeltjes vol stekeltjes. Net als bij de paardbloem hebben de roodbruine zaadjes een pluizig windvangertje dat heel zacht aanvoelt. Ik geef een bloemvol aan de wind mee.

Even verder lokt weer geel: de teunisbloem. Hier zie ik drie stadia van bloei: in de knop, bloeiend en als zaad. Jaren geleden heb ik op een avond zitten kijken naar het uitkomen van de bloemen; je kunt er letterlijk op wachten. Dit is een ervaring die je nooit meer vergeet.

Vlak na het wildrooster is een speelterrein 'de hazenwei'. Hazen? Komen die in de duinen voor? Ik dacht alleen op grote open stukken, zoals weilanden. Het woord duinhaas bestaat wel, maar ik heb altijd gedacht dat het een soort scheldnaam was, zoals angsthaas. Thuis eens nakijken.

Hier, op de eerste duinen vanaf het strand is alles wat groeit laag. Alleen de topjes van de helm en meidoorn komen boven het duin uit. Er staan geen bomen. Alleen 'laagbouw' hier. Aan de sporen zie ik dat hier dieren leven. Gelukkig zie ik nog hoopjes konijnenkeutels. Verder paardendrollen en - ik denk - opgedroogde koeienvlaaien. Het eerste stuk laat weinig zand zien en veel begroeiing in allerlei groentinten. Dan valt zelfs een klein

stipje lilaroze op. De blaadjes zijn wat rond van vorm: ooievaarsbek komt dan direct naar boven.

Zoals bekend gaat een IVN'er snel door de knieën, vooral als er mossen zijn. Mos als groot sterretjesmos. Mos met een soort takjes met blaadjes. Rendiermos, nu nog zacht en soepel. Als ik hier met vorst loop of in zomerse hitte, is het stijf en krakerig. Bekertjesmos, dat net als het rendiermos een korstmos is. En dikke moskussentjes, waar je een kabouter bij denkt die daar een pijpje rookt.

Als je goed naar de duinen rondom kijkt, zie je duidelijk de vaste looppaden - wissels - van dieren. Ik volg er ook een en kom in een duindal. Nergens hoge bramenstruiken maar wel overal uitlopers over de grond. De blaadjes hebben een mooie, rode herfstkleur. Terug naar het stenen pad ligt daar

een cadeautje: duidelijke reënpren-ten in het zand ernaast.

Maar er lonkt weer een zandpad, nu naar een weids, open zandgebied. De wind blaast hier dezelfde patronen in het zand als op het strand. En hier kun je piepkleine duintjes zien ontstaan, achter polletjes gras, paardenkeutels en andere obstakels.

Een kleine, bijna dode duindoorn te midden van zand: zet het op de foto en het lijkt de woestijn. Overal kruipt hier de braam. Hoe lang blijft deze vlakte nog open zand? Hoe lang kunnen de kleine duinen nog stuiven? Als ik een paar meter verder loop zie ik aan het zand dat het hier geregend heeft. Ik kijk om en zie een scherpe lijn tussen droog, wit zand en het nattere, wat bruingele zand. Is dit een kwestie van grondwater of ander zand? Ik weet het niet en geniet er maar gewoon van.

Aan de andere kant groeien wat ligusterstruikjes en kruipwilg, allemaal naar één kant geschoren.

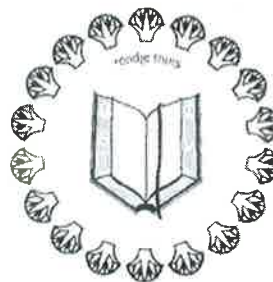
duinstruweel

ik volg met mijn ogen
de loop van hun lijn
strakgetrokken door
wind, zout en zand
geven zij de richting aan

zuidwest

m'

Op de weg terug krijg ik een 'grand dessert': een prachtige, oude, half dode vlier en een bosje paddestoelen met glanzend beige hoed bovenop een uitgedroogde koeienvlaai. Nou, als dat geen mooie afsluiting is.

Vandaag wandelde ik in de jonge duinen die rond de 19de eeuw zijn ontstaan. Sommige duintjes daarin zijn de afgelopen jaren ontstaan, andere worden nu gevormd.

Duidelijk was te zien dat er vanaf de zeereep eerst alleen helm groeit. Het zand is hier heel kalkrijk. Daarna komt het duindoornland-schap met veel lage dauwbraam, liguster en kruipwilg. De dauwbraam komt vanaf de zeereep zoveel voor, dat het ook een eigen naam heeft gekregen: dauwbraam-landschap en het heeft zich tussen het helm- en duindoornlandschap genesteld. Elk jaar opnieuw vormt de dauwbraam meterslange krui-pende, doornige stengels.

Veel struiken hebben dode takken en kunnen soms alleen maar groeien in de luwte van die dode takken. Veel struiken, en verder in het duin ook bomen, zijn scheef aan de bovenkant: geschoren door de wind. De westenwind waait zout en zand over de struiken. De knoppen aan de zeekant gaan

dood maar vormen wel een buffer voor de andere knoppen.

Het klimaat in de duinen is hard voor de planten, vooral op de zuidhellingen. Daar zijn minimale plantjes, mossen en korstmossen. Mossen vormen één van de eerste stap-

pen in de evolutie tot de landplanten zoals we die nu kennen. Net als varens en paardenstaarten planten zij zich voort door sporen. Het verschil is dat mossen hun voedsel en vocht via de celwand uit hun

omgeving halen. Zij hebben geen vaat- en wortelstelsel. Bij de mossen die ik vandaag zag, was het 'groot duinsterretje'. Het is een pionier die zand kan vastleggen en goed tegen overstuiven kan. Vandaag was hij prachtig groen, maar bij grote droogte is hij zwart. Druppel er dan wat water op en binnen weer mosgroen.

Maar nu naar de duinhaas. Hij staat genoemd in de Van Dale, maar in de boeken over de duinen kom ik hem niet tegen. Wel in de 'Mei' van Gorter: (1889)

Ook stil met al zijn halmen,
Aan zijn toom
Knabbelde niet de beek,
De wilgeboom
Hield stil zijn witte blaadjes van geraas
En voor zijn hol toefde een bruin duinhaas

Op het internet gebruikt men het woord voor iemand die over de kop slaat en in het duin belandt. Enkele restaurants hebben 'duinhaas' op het menu staan. De haas behoort net als het konijn tot de orde der haasachtigen. In tegenstelling tot wat velen denken zijn hazen en konijnen geen knaagdieren, want die behoren weer tot een aparte orde. In de huidige boeken over de duinen kan ik niets vinden over de duinhaas. Weet iemand hier meer over? Mail het dan alsjeblieft naar de redactie.

En dan het 'grand dessert': paddestoelen op een koeienvlaai. Plaatjeszwammen die op mest zijn gespecialiseerd hebben donkere sporen met een dikke wand. De rijpe sporen vallen naast de mesthoop. Daar kiemen ze niet. Ze liggen te wachten tot ze met een mals hapje door dieren worden verorberd. Door het maagzuur en de warmte in maag en darmen ontkiemen de sporen en gaan mee naar buiten in een verse hoop. Daar wacht hen een overvloedig maal. De schimmelbevolking van de mesthoopjes is afhankelijk van hun producent. Op sappig gras vind je ande-

re paddestoelen dan op gras van voedselarme grond, dat minder stikstof en lignine (houtstof) bevat.

Marisca van der Eem

bloei in november
de 5 maanden

Wil je een zeereep?

Altijd al wat met de duinen gehad?

Ja, van jongsaf aan. Op zaterdag gingen we altijd met het gezin naar de Meyendel. Ik ben bijna opgegroeid in het duingebied. Als we er heen gingen vond ik het niet altijd leuk. Het was een uur fietsen en die laatste duinen waren dan zo hoog. Mijn vader gaf mij dan steeds een zetje. Dat deed hij ook bij mijn moeder. We hadden een vast plekje, onder een meidoorn.

plantjes groeien. Zo is er een generatieverbinding.

Waarvan maakt jouw hart een sprongetje in de duinen?

Als ik dauwbraam zie. Ik vind het een van de lekkerste vruchten.

Heb je voorkeur voor bepaalde delen van de duinen?

Eigenlijk niet zo zeer. Alle gebieden zijn bijzonder. Je kunt de ver-

dacht voor de mossen. Maar ook de herfst is mooi. De natuur is eigenlijk altijd mooi.

Je hebt luisteraars en kijkers. Ik ben meer een kijker. De geluiden van vogels, dat leer ik nooit. Ik ben eens met mijn dochter op zo'n lange excursie met Eric van Bakel mee geweest. Dat was een openbaring en mijn dochter vergeet het ook nooit meer. Maar plantjes, dat past toch meer bij mij.

Hoe bereid je een duinexcursie voor?

Als beginnend gids, ga ik eerst met een ervaren gids voorlopen. Dan ga ik thuis in de boeken verder zoeken. Daarna nog een keer lopen en kijken of het klopt. Zo bouw ik een programma op en probeer het uit. Dan pas ga ik als gids op pad.

Ik neem ook wel eens plaatjes mee van vroeger. Je moet niet alleen feiten vertellen, maar er een leuk verhaal van maken. Dat vraagt de eerste tijd veel voorbereiding. Met kinderen is het weer heel anders. Dan gaat het om een overdracht van gevoel, geluid.

Ooit iets in het duin gevonden dat je niet thuis kon brengen?

Wel op het strand: een geheel houten hamer.

Als ik in het duin een plant tegenkom die ik niet thuis kan brengen, dan ga ik het thuis verder uitzoeken. Ter plekke vind ik niet leuk.

Wat wil je als gids dat de mensen na afloop mee naar huis nemen?

Een verrassingsgevoel.

Marisca van der Eem

Al vroeg in de ban van de duinen: Wilma (met paardenstaart) met vader, broer en zus.

Ik sliep eronder als kind en daarna was het spelen.

Op de terugweg was ik vrolijk. Mijn vader vroeg dan altijd: wil je een zeereep?, dat was dan een snoepje. Ik dacht dan: later, als ik groot ben, wil ik ook zo'n eigen plekje.

Ik kijk nu voornamelijk met de ogen van mijn moeder. Zij wist veel van planten en leerde het mij. Haar moeder had dat ook. Het leuke is dat mijn dochter het ook heeft. Zij weet ook waar bepaalde

andering in vegetatie zo goed zien. Je hebt het gevoel een heel landschap door te lopen in korte tijd. Het extreme van het duin, dat maakt het uniek.

Welke seizoenen heeft je voorkeur om als gids door de duinen te lopen?

Niet één. Het voorjaar is leuk omdat er kleur begint te komen. Beginnend, zacht groen dat nog fris en schoon is. De winter is ook fascinerend. Ik heb dan extra aan-

Het konijn als duinbeheerder

Met hun gegraas en gegraaf zijn zij onmisbaar voor de instandhouding van het unieke duinlandschap. Maar het gaat de laatste jaren niet goed met het konijn; ziekten als myxomatose en VHS hebben de konijnenstand enorm aangetast. De belangrijke rol in het duingebied kunnen zij daardoor niet langer vervullen.

Soms kom je er een tegen, tijdens een vroege wandeling of als het schemert in de duinen. Bruine schutkleur, wit staartje, opletende oren. Als hij je in de gaten heeft, gaat hij er met grote sprongen vandoor.

'Het duinkonijn holt achteruit'. Deze even frivole als alarmerende kop stond de afgelopen jaren diverse malen in de krant. Het was bijna gedaan met het duinkonijn, door toedoen van de besmettelijke konijnenziekten myxomatose en VHS. Vroeger wemelde het ervan. "Het duinkonijn is een alleraardigst dier", schreef Jac. P. Thijsse een eeuw geleden. "Maar het heeft ook een groot vermenigvuldigingsvermogen. De duinen hebben van het konijn niets dan schade. Ze moeten worden uitgeroeid voor echt mooie, rijk begroeide duinen."

De goeroe van natuurminnend Nederland zat er lelijk naast. Konijnen zijn erg belangrijk voor de instandhouding van het duinecosysteem. Zee, zout, zand en wind hebben een dynamisch, open landschap geschapen. Mede door het gegraaf en geknaag van konijnen veranderen de duinen van vorm, wordt het gezicht van het jonge duinlandschap bepaald. Vele planten en zelfs vlinders krijgen een kans, duingraslanden en duinroos-hellingen worden kort gehouden. Zonder konijnen verdwijnen de

planten en dieren van het open duin. De duinen groeien dicht! De blanke top der duinen wordt overwoekerd door grassen, struiken en

bomen. De tapuit heeft hier direct last van. Er zijn voor hem bijna geen konijnenholen meer om in te broeden en kort gegraasde graslandjes voor de insectenjacht raken overwoekerd. Daardoor verdwijnt deze vogel misschien definitief uit onze duinen.

Nu het aantal konijnen de afgelopen jaren zo drastisch is afgenomen, gaat men de overtollige begroeiing soms te lijf met graafmachines en pony's. Het helpt: zeldzame planten als krielparnassia, waterpunge, duizendguldenkruid, vleeskleurige orchis, geelhartje en tijm keren terug. Maar voor een natuurlijke balans op langere termijn kunnen deze ingrepen niet

zorgen.

Het konijn is sinds het van kracht worden van de Flora- en Faunawet een inheems beschermde diersoort. Toch werd en wordt het afschieten van konijnen noodzakelijk gevonden om de kustlijn te beschermen tegen de zee. Ingeplant helmgras moet ervoor zorgen dat het duinzand op zijn plaats blijft. Konijnen mogen dat natuurlijk graag eten en worden daarom vaak geschoten. Maar in het nieuwe kustbeleid is dat niet meer nodig. De bescherming van de kust is gegarandeerd door het storten van zand in zee, vlak voor het strand, de zogeheten zandsuppleties. Dan is er geen reden meer om helm in te planten. Dus ook niet om daar konijnen te schieten. Integendeel, de buitenste duinen mogen tegenwoordig gewoon weer stuiven!

Het ligt voor de hand om de konijnenjacht te sluiten. Allereerst zijn er op dit moment erg weinig konijnen in Nederland. Daarnaast speelt het konijn een belangrijke rol in de duinen en ontbreekt de maatschappelijke noodzaak om het dier te bestrijden. Enkele natuur- en dierenbeschermingsorganisaties vragen dan ook aandacht voor de konijnenjacht. Zo pleit de Stichting Duinbehoud in haar actie 'Spaar het konijn, red de duinen!' voor een jachtverbod om het herstel van de Nederlandse konijnpopulatie te bevorderen. Niet alleen goed voor het konijn, maar ook voor onze duinen die zo gebaat zijn bij dit leuke en nuttige diertje. Informatie over de actie is te verkrijgen op www.duinbehoud.nl of via telefoonnummer 071- 5160490. Kijk voor informatie over de historie van het konijn ook eens op www.teleac.nl.

Caroline Dekker

Het politieke statement van Willem Holthuisen

“Denk niet te kleinschalig”

Het begon allemaal in de oorlog toen Willem Holthuisen aan de hand van Thijsses de vissen ging voeren in de vijver van de Hof. Net als de heilige Franciscus op de fresco in de Paterskerk in Haarlem sprak ook Thijsses de vissen toe. “Die gelijkenis was voor mij als jongetje heel erg indrukwekkend. In belangrijke mate is daar mijn diepere beleving voor de natuur ontstaan.” Om nooit meer te verdwijnen, zo valt te constateren. Hij weet al jaren politiek en natuur uitstekend te combineren. Waar dat allemaal toe leidt?

Veel. Want vandaag de dag is de econoom en oud-burgemeester van Delden en Bussum namens de VVD lid van Provinciale Staten Noord-Holland. Hij zit daar in de statencommissie Natuur, Landschap, Water en Milieu. Verder is hij voorzitter van Thijsses's Hof, lid van het algemeen bestuur Gooisch Natuur Reservaat, voorzitter van het provinciaal overleg Flora & Fauna en lid van de Stuurgroep 100 jaar Natuurmonumenten. Hij is nu druk, maar altijd al druk geweest. Holthuisen: “Ik was op mijn twaalfde lid van de NJN, van de Natura-club op school en met twee vriendjes de enige kinderen die KNNV-lid waren. Daar heb ik heel veel ervaring opgedaan. Sommige leden waren erg streng. Iedere week leerden we drie nieuwe soorten vogels. En we je gebeente als je er de volgende keer niet twee kon noemen! Ik ben daar vogeltjesman geworden en altijd heel actief gebleven. Zo controleer ik al 51 jaar de nestkastjes van Thijsses's Hof. Maar ik heb ook jarenlang zomerkampen geleid, zelf grote tochten gemaakt door bijvoorbeeld Lapland, was bij de oprichting van het IVN hier in Zuid-Kennemerland betrokken en jarenlang actief bij Natuurmonumenten.” En dit zijn nog maar een paar activiteiten, want de lijst van Holt-

huisen is schier onuitputtelijk. Daarom wagen we de sprong naar het hier en nu.

Aaibaarheidsfactor

Hoe zit het bijvoorbeeld met de verhouding Rijk, provincie en regio? “Neem de Ecologische Hoofdstructuur, de EHS, als voorbeeld”, zegt Holthuisen. “Die EHS is op Europees niveau vastgelegd. Per land en per provincie wordt die verder uitgewerkt. Er

Willem Holthuisen (Foto: Jacqueline van Klaveren)

bestaan kaarten waarop staat aangegeven waar en hoe breed de stroken moeten zijn. Aankopen die in het kader van de EHS worden

gedaan, worden in belangrijke mate gefinancierd door het Rijk. Als het Landschap Noord-Holland of Natuurmonumenten in het kader daarvan een gebied kopen, krijgen ze de aankoopsom vergoed. De verbinding van de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) met het Nationaal Park Zuid-Kennemerland hoort ook tot de EHS. Die gebieden worden doorsneden door twee provinciale wegen: de Zandvoortselaan in het zuiden en de Zeeweg in het noorden. Dat betekent dat het Rijk de aankopen niet financiert, maar wel subsidie verleent aan de provincie om aankopen te kunnen doen. Rond de Zandvoortselaan hebben we dat inmiddels gedaan. Wil je de natuur daar met het noordelijke gebied kunnen uitwisselen, dan zul je een ecoduct moeten bouwen. Dat project ligt stil aangezien er in de AWD dusdanig veel damherten zijn dat de beheerders in de rest van Noord-Holland daar geen zin in hebben. Wij willen als provincie

dat de EHS er komt, dus de AWD zal dat probleem moeten oplossen. Maar omdat de aaibaarheidsfactor in de Amsterdamse politiek domi-

neert, wil niemand dat de damherten afgeschoten worden, terwijl ze wel iets moeten doen. Voor mijn part bouwen ze drie hertenkampen. Er zijn toch ook omrasterde gebieden met wildroosters voor koeien die daar grazen. Dus waarom niet? Er zal iets moeten gebeuren. Zo niet, dan zal de provincie dat aan minister Veerman moeten rapporteren en dan moet hij het verder oplossen. Maar goed, de EHS moet rond 2017 gerealiseerd zijn. Dat komt heus wel een keer goed.”

Regeltjes

“Tot nu toe liggen we in de provincie Noord-Holland behoorlijk op schema. Want het moet gezegd, onafhankelijk van de politieke samenstelling heeft iedereen zich hier altijd buitengewoon ingespannen om wat aan de natuur te doen. Resultaat is wel dat er enorm veel natuurbevorderende regeltjes bestaan binnen de staten. Ik sta voor een zo goed mogelijk natuurbeheer, niet te kleinschalig. Ik vind dat de samenhang in de processen en het gebruik goed in het beleid ingebouwd moeten worden. Binnen mijn fractie in de staten moet ik voor het meewerken aan een goed natuurbeheer best flink knokken. Over die wirwar van regels heb ik vragen gesteld aan Gedeputeerde Staten. Het heeft er in mei van dit jaar toe geleid dat de Nota Natuurbeleid is aangenomen. Die nota moet ervoor zorgen dat antagonistische zaken in beleid worden opgeheven. Alle regels zijn uitgekamd. Tot nu toe is het mogelijk dat een boer subsidie krijgt als hij zorgt voor nestbescherming van de grutto, terwijl in het aanpalende gebied subsidie wordt gegeven om de natuur zijn gang te laten gaan. Dat betekent dat daar waar de natuur de ruimte krijgt ook vossen komen, die en passant de eieren

van de grutto bij de buurman opeten. Dat wordt nu allemaal anders.”

Verzuipen

Hoe zit het met zaken als de oprukkende Amerikaanse vogelkers en de waterwinning in de duinen? Zijn dat provinciale aangelegenheden? Volgens Holthuisen zit het zo: “Opslag weghalen is een kwes-

dat er richtlijnen zijn... daar gaat allemaal tijd overheen. De waterwinning is een ander verhaal. Daarvoor bestaan duidelijke provinciale eisen. Zoute kwel is uit den boze. Het zoetwaterkussen onder de duinen moet te allen tijde in tact zijn maar dat begon een probleem te worden door alle wateronttrekking. Op grond daarvan is PWN in Castricum voor de wa-

Berken vergaan (Foto: Jacqueline van Klaveren)

tie van beheer en valt onder de verantwoordelijkheid van de terreinbeheerder. De provincie heeft eigen terreinen zoals Leyduin en Vinkenduin en daar houden we zelf de vogelkers klein. Dat is heel wat anders dan bijvoorbeeld de bestrijding van de iepenziekte. Daar doet de provincie uitspraken over en heeft een subsidieregeling ingesteld omdat het een infectieziekte is. We zijn bang dat de boom verdwijnt. De iep is een karakteristieke boom in het Nederlandse en overigens ook Engelse landschap. In Engeland is-ie bijna verdwenen. Dat willen we hier proberen te voorkomen. In het kader daarvan kijken we nu ook wat we aan de kastanje kunnen doen maar voor-

terwinning oppervlaktewater gaan gebruiken uit het IJsselmeer en in de AWD wordt gebruikgemaakt van oppervlaktewater uit de Bethunepolder. In de Kennemerduinen is de waterwinning stopgezet. Je ziet dat het werkt. Enig nadeel is dat een aantal bomen zoals berken nu afsterven, want die zetten hun wortels vast op een bepaalde diepte. De bomen die zijn ontstaan of geplant in de periode van droogte, die zijn nu te nat, die verzuipen.”

Evenwichtige rust

En wat vindt Holthuisen van de toenemende recreatie in de duinen?

Vervolg op bladzijde 18

Toen in november de Passer Domino (nieuw soort huismus, doch uitgestorven) werd afgeschoten, kreeg het idee voor dit kattebelletje vorm. Ik was ontsteld over de commotie en de agressie. Ik was verbaasd over de duizenden handtekeningen in het condoleanceregister en het singeltje dat uitgebracht werd met het Lied van de Domino Mus. Maar ... eerlijk is eerlijk, ik was ook jaloers.

Jaloers op alle energie die mensen in deze dode mus hadden gestopt. En wel hierom.

In oktober werd ik door de gemeente Haarlem uitgenodigd voor een informatie-avond. Men ging namelijk acht (!) kastanjabomen kappen in het plantsoen waar ik aan woon. Van de 1450 kastanjabomen in Haarlem is de helft ziek. Vanwege het gevaar voor de omgeving moeten vóór de novemberstormen in ieder geval 170 bomen gekapt worden. Weet u wat dat betekent?! Kaalslag. Misschien niet voor alle plekken waar bomen gekapt worden, maar in ieder geval

Afschieten

wel voor: de Crayensterlaan, er blijven 9 zieke bomen staan, de rest (34) wordt gekapt. Kaalslag. Dan in het Reinaldapark: 13 bomen gekapt, 15 bomen ziek, 20 nog niet. Kaalslag. Voorhelmstraat en H.J. Koenderstraat (zijstraten Rustenburgerlaan): alle bomen gekapt. Kaalslag. De naburige Twijnderslaan raakt 7 bomen kwijt en houdt 16 zieke en 12 (nog) gezonde bomen over. De Zaanenstraat: slechts één gekapt, maar van de 39 overblijvers zijn er al 17 ziek. En mijn plantsoen en de directe omgeving: daar worden er 8 gekapt en er zijn er 22 ziek en nog maar 10 niet aangetast. Moet ik doorgaan? Of bent u al overtuigd van de kaalslag die er komt.

Wethouder Berny Martini zit met de handen in het haar. Niemand kan er wat aan doen dat er zoveel bomen sneuvelen. Maar we krijgen toch wel bomen terug, vroeg ik haar. Luister naar wat zij zegt: Wij mogen niet herplanten zolang het besmettingsgevaar niet duidelijk is. Dat snap ik. Maar dan gaat zij door: Dat duurt misschien wel een paar jaar. En ik denk —en ik weet eigenlijk wel zeker— dat de gemeente dan geen geld heeft voor de aanplant van zoveel bomen. Dat snap ik niet. Je weet nu al wat je over drie jaar moet kopen en ook dat je daar geen geld voor hebt. Sparen? Is dat een idee?

Ja, zegt de wethouder, als ik straks weer wethouder wordt (Stem op mij! Stem op mij!) komt dat wel goed. Dát is mooi! Is het bomenbeleid niet de verantwoordelijkheid van het héle gemeentebestuur?

Kijk, en met zo'n vraag worstel ik de hele tijd. En ik vraag me ook af waar de mensen blijven die boos worden. Geen herplant? Je zorgt maar dat je er geld voor hebt! En wanneer wordt er een condoleanceregister geopend en komt er een singeltje uit? Snap je dat ik jaloers ben? Want er worden wel 170 bomen afgeschoten.

Jonne Misset

Vervolg van bladzijde 17

Het is hem een doorn in het oog. "In de natuur moet evenwichtige rust heersen. Ik ben er erg voor om de recreatie te concentreren bij de ingangen van de terreinen. Dat was ook de opvatting van de vroegere directeur Roderkerk van de Kennemerduinen. Met dat idee is ook 't Wed ooit aangelegd. Veel verder dan daar komen de meeste mensen toch niet. Ja, wandelpaden kun je aanleggen. Daar moet je het bij laten, vind ik. Voor mensen die willen trimmen, crossen of mountainbiken moet je speciale terreintjes creëren in geïsoleerde gebieden

die minder waardevol zijn voor de natuur, maar dat is geen provinciale richtlijn. Veel mensen beseffen niet dat ze invloed hebben op de natuur en dat ze er mede afhankelijk van zijn. Dat kan de provincie wel op allerlei manieren duidelijk maken met regels, maar het is juist een club als het IVN, de populaire tak van de natuursport om Thijsse na te praten, die moet zorgen voor de eerste aanraking, die mensen die natuur moet laten zien. De mensheid is gezond en dat willen we zo houden."

Jacqueline van Klaveren

Hoe denkt het IVN over de jacht?

In het artikel over het duinkonijn, elders in dit blad, is er sprake van jacht op konijnen. Verschillende natuur- en dierenbeschermingsorganisaties willen een jachtverbod op konijnen. Over het afschieten van vossen zijn de meningen verdeeld. Op vossen mag niet zomaar geschoten worden, daarvoor moet een ontheffing van de Flora- en Faunawet aangevraagd worden. Het lijkt de redactie in dit kader goed een verkorte versie op te nemen van het IVN-standpunt over de jacht.

Het IVN is een vereniging voor natuur- en milieu-educatie. Zij heeft een doelstelling waarin vorming een grote rol speelt. Zij wil inzicht geven in natuur en ecosystemen en hoopt dat mensen daardoor bewust handelen als het om hun omgeving gaat. Binnen die gedachte past een standpunt over de jacht in Nederland.

Het IVN vindt dat:

- willekeurig beslissen over leven en lijden in strijd is met de ethische opvattingen;
- in Nederland in principe geen jacht mag plaatsvinden;
- de jacht als sport moet worden afgewezen;
- in natuurerreinen jacht alleen toelaatbaar is als één van de middelen van beheer;

- de instandhouding van een ecosysteem dan het uitgangspunt voor beheer moet zijn;
- als de jacht noodzakelijk blijkt voor het beheer, het

- vakkundig moet gebeuren;
- in agrarische gebieden jacht alleen toelaatbaar is als er geen andere oplossingen zijn om ernstige schade te voorkomen.

Om het effect van jacht als beheermiddel te meten, moet steeds onderzoek gedaan worden. Het IVN vindt het ook belangrijk dat er onderzoek

wordt gedaan naar diersoorten die een belangrijke rol spelen, zoals bijvoorbeeld roofdieren. Dat zal kunnen leiden tot minder, of zelfs niet meer ingrijpen van de mens.

Gevonden voor u

Verhalen van zee

Koos Meinderts is geboren in Den Haag, vlak bij zee. Veel verhalen spelen zich dan ook af in het landschap van zijn jeugd: de duinen en het strand. Nu woont de schrijver in Utrecht en hoe mooi hij deze stad ook vindt: hij mist de zee, waarover hij dan maar schrijft in zijn boeken, zoals die over het jongetje Keizer. Hij woont samen met zijn vader aan de rand van het

Gevonden voor u

bos, net achter de duinen. Zijn moeder heeft hij nauwelijks gekend, maar ze leeft voort als zee-meermin in de verhalen die zijn vader hem vertelt. Onlangs verscheen het derde en laatste boek over dit jongetje: Keizer en de schelpenzanger.

vanaf 8 jaar

Gevonden voor u

Lezersm@il

De redactie verheugt zich erover dat er lezers zijn die willen reageren op artikelen in De Toorts. Ze gaat er vanuit dat ze vaker reacties van lezers zal krijgen. Omdat de ruimte in De Toorts beperkt is zullen deze reacties zonodig worden ingekort.

Reactie naar aanleiding van een artikel over 'zeespiegelstijging' in Toorts 67, augustus 2005.

Jan-Willem van Velzen schrijft:

Caroline Dekker noemt in haar stukje de twee meest bekende redenen voor zeespiegelstijging. Minder bekend bij het grote publiek is dat de omvang van de mid-oceanische ruggen (bergketens in oceanen) op zeer lange tijdschalen wereldwijd een enorme invloed heeft op de zeespiegelstand. Dit principe werkt hetzelfde als bakstenen in een emmer water: komen er meer bakstenen bij (bergen) dan stijgt het waterniveau in de emmer (oceaan). Door de variatie in omvang van mid-oceanische ruggen kon het voorkomen dat de zeespiegel 75 miljoen jaar geleden - het Krijt tijdperk - meer dan 250 meter hoger stond dan tegenwoordig! Slechts twee keer eerder in de geschiedenis van de aarde stond de zeespiegel nog lager dan tegenwoordig, namelijk tijdens het Pleistoceen (meest recente ijstijden) en aan het eind van het Perm tijdperk (circa 225 miljoen jaar geleden) toen er één groot supercontinent bestond, Pangaea genaamd. Hoe meer de continenten uiteenvallen, hoe groter de activiteit van de mid-oceanische ruggen. Sinds het Krijttijdperk is er sprake van een dalende

zeespiegel (meer dan 250 meter) die samenhangt met het afnemende volume van de mid-oceanische ruggen. Daarnaast heeft de verdeling van de zwaartekracht op aarde invloed op de zeespiegelstand. De heersende zwaartekracht is namelijk niet overal op aarde gelijk. Aan de polen is deze sterker dan op de evenaar. Maar ook de samenstelling van gesteenten in de aardkorst heeft invloed: compacte gesteenten zorgen voor een grotere versnelling van de zwaartekracht. En zo kan het dat de zeespiegel niet even gladjes is als hij lijkt, ook niet bij windstil weer. Hij vertoont door de verschillen in zwaartekrachtverdeling 'bergen en dalen'. Tussen het zeewater bij Nederland en IJsland zit bijvoorbeeld een hoogteverschil van ongeveer 20 meter. Wereldwijd gaat het om hoogteverschillen tot bijna 180 meter!

Noot van de redactie: Vanwege de omvang en leesbaarheid hebben we ons beperkt tot het beschrijven van de twee meest bekende oorzaken van zeespiegelstijging. Over dit onderwerp valt natuurlijk nog veel meer te vertellen. Zo blijkt ook uit bovenstaande reactie. We bedanken Jan-Willem hartelijk voor deze aanvulling.

Reactie naar aanleiding van De
'witte' merel van Theo Litjens in
Toorts 66, april 2005

Roelof Boddaert schrijft:

Als mijn vader een bonte vogel zag die niet bont hoorde te zijn, zei hij steevast: "Die leeft geen jaar meer!" Ik heb deze wijsheid tot de dag van vandaag als vaststaand uitgedragen. Maar niets blijkt minder waar te zijn!

Toen ik het stukje van Theo las en vooral door die prangende vraag aan het eind ervan (zijn stadsvogels ontvankelijker voor leucisme dan plattelandsvogels?) ben ik meteen internet ingedoken op zoek naar de waarheid en al surfend kreeg het geloof in mijn vaders wijsheid een fikse knauw. Want wat blijkt: leucisme is erfelijk en dus aangeboren en heeft absoluut niets met de leeftijd van een vogel te maken. Een misleurde vogel leeft dus net zo lang of kort als zijn normaal gekleurde soortgenoten. Ik moest dus teruggrijpen naar wat ikzelf in de loop der jaren op dit gebied ervaren of waargenomen had.

Nu ben ik geboren en getogen op het (toen nog) echte platteland en de laatste twintig jaar verkeer ik daar weer regelmatig. En ik moet zeggen: ik heb daar nog nooit een ‘witte’ merel of iets wat daar ook maar enigszins op leek gezien! Uit het volgende citaat uit een van de geleerde geschriften zou je kunnen afleiden dat de veronderstelling van Theo juist is. ”Hongerstrepen

De duinen

De heupzwaai van de duinen
Houdt de zee op afstand
In schuimrokken van de branding
Het schelpengruis klinkt op
Als enkelringen

Zeeraket verlandt
Het zilte zand tot glooiing

De blauwe kiekendief
Kent de plastic
Van de valleien
Het dal der schaduwen
Waar het struikgewas verbrokkelt
Tot mergenloos gebeente

De duistere contouren
Kaatsen de wolken

De taaie kleur van de helm
Verbergt het spookgestalte
Van de veldduil
De grijze winter
Hult alles in glas

Jan Wolkers, 1925

Vervolg Lezersm@il

zijn kleurafwijkingen in de veren die ontstaan door voedselgebrek, vergiftigingen, extreme temperatuurwisselingen of door fysiologische stoomissen.” Een stadsvogel heeft ongetwijfeld -tig maal meer kans om met een van de genoemde rampsituaties geconfronteerd te worden dan zijn nog echt in het wild levende plattelandsgenoot en logischerwijze komt verkleuring dan ook vaker (om niet te zeggen: bijna uitsluitend) voor in de stad. Beschouw dit echter vooral niet als een wet van Meden en Perzen.

Roelof, bedankt voor deze aanvulling!

rt-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-
kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-kort-

Bedankt

Het team van de Groene Winkel bedankt meubelrestaurateur Philip Kenselaar omdat hij ook dit jaar weer een plek vrij gemaakt heeft in zijn werkplaats voor de opslag van boeken en materialen.

Vriendelijk verzoek

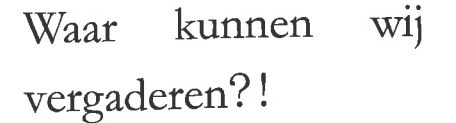
Wilt u wijzigingen in adres, telefoonnummer of andere belangrijke informatie alstublieft doorgeven aan de leden-administratie? U kunt dit ook mailen: secretariaat@jvynzk.nl.

Vliegenzwam

Afgelopen herfst ontdekte ik op het plantsoen voor mijn huis een prachtig grote inktzwam. Ik stond er aandachtig naar te kijken toen een buurtbewoner met zijn hondje langskwam. "Mooi hè", zei hij "zo'n vliegenschwam." Ik keek hem aan en zei: "Nou, dit is geen vliegenschwam, dit is een inktzwam." "Helemaal niet", zei hij daarop. "Ik heb ze ook bij m'n caravan staan en die zitten altijd helemaal vol met vliegen!"

Geïnteresseerd hoorde hij mijn verhaal aan over de inktzwam en de vliegen. "En de vliegenschwam dan?" vroeg hij. "Die kent u ook" zei ik "die is rood met witte stippen." Verbaasd liep hij verder. "Nog bedankt!" riep hij.

Vanaf 1 januari 2006 gaat de gemeente Haarlem zaalhuur berekenen voor Ter Kleef. Wij gaan hierover met ze in gesprek omdat we dit principieel niet juist vinden. Onze vrijwilligersorganisatie draait zonder subsidie en wij bieden de inwoners van Haarlem gratis educatieve activiteiten.

Misschien is er een lid of donateur die ruimte weet waar wij kunnen vergaderen en lezingen houden.

Neemt u dan contact op met
Dick van As, tel. 023-5267873,
e-mail secretariaat@ivnzk.nl.

Zandwaaier

De winteropenstelling van duincentrum De Zandwaaier is weer ingegaan.

Tot en met 31 maart 2006 is het centrum elke dag (behalve maandag) geopend van 12.00 uur tot 17.00 uur.

Gids Ton van Rijn tijdens een aangevraagde excursie in de Kennemerduinen

De kastanjes zijn ziek!

Na de iepziekte zijn nu de kastanjes aan de beurt. De bloedingsziekte slaat ook in Zuid-Kennemerland hard toe. Majestueuze bomen krijgen bruine vlekken op de stam en beginnen te bloeden. In korte tijd sterven ze. Deskundigen zoeken naarstig naar een remedie. Intussen is nog steeds de enige remedie tegen verspreiding van de ziekte: kappen en verbranden. De natuurliefhebber staat machteloos.

Ook al is er nog niets te doen tegen de ziekte, hij houdt de mensen bezig. Een korte rondgang op het internet levert een goed initiatief op en twee interessante sites die het vermelden zeker waard zijn.

Onderzoek

Via www.kastanjeziekte-wur.nl kunt u het landelijk onderzoek volgen.

Gemeente Haarlem

Op www.haarlem.nl vindt u onder het kopje nieuws alles over de noodkap van 170 kastanjabomen in Haarlem. Er is ook een apart onderdeel over het gemeentelijk bomenbeleid.

Vroege vogels

Het VARA-programma Vroege Vogels organiseert een foto-actie. Men wil zoveel mogelijk foto's hebben van gezonde en zieke kastanjabomen. Er bestaat geen taalbeeld en op deze wijze kan

men een inschatting maken van de schade die het landschap oploopt door de ziekte. Inmiddels zijn er zoveel reacties binnengekomen dat men de actie even stil gelegd heeft. Voor wie meer wil weten en de resultaten wil bekijken: <http://vroegevogels.vara.nl>. Even 'kastanje' invullen bij 'zoeken' en alle informatie rolt over het scherm.

Gevonden voor u

Duinvlinders, op vleugels van parelmoer door Zuid-Kennemerland

Dit rijk geïllustreerde boek (192 pagina's) met wandelgidsje (32 pagina's) is tot stand gekomen vanuit het werk van de KNNV-dagvlinderwerkgroep Zuid-Kennemerland. Wist u dat ons duingebied voor Nederland een topgebied is voor dagvlinders? Er zijn 26 soorten 'vaste bewoners' en 10 soorten die als reiziger uit warme streken ons duingebied zo nu en dan eens aan doen. Het wandelgidsje bevat zes lange en korte wandelingen door ons duinlandschap. ISBN 90 5011 217 X, verkrijgbaar in de boekhandel voor € 14,95.

Gevonden voor u

Op het internet vond de redactie een aantal sites, die zij u niet wil onthouden. Surf er heen en oordeel zelf. Weet u ook een leuke site, meld het even bij de redactie.

www.duinbehoud.nl

De Stichting Duinbehoud is een landelijke organisatie voor de bescherming van de duinen. Zij komt op voor de belangen van de natuur langs de Nederlandse kust en voor de belangen van mensen die willen genieten van de natuur. De Stichting Duinbehoud voert onder andere actie tegen verdroging en vervuiling van de duinen, tegen bebouwing in het duingebied en tegen een vliegveld in zee. Door het voeren van acties, overleg en juridische procedures probeert de Stichting Duinbehoud de natuur langs de kust te versterken. Zij stuurt regelmatig adviezen naar de overheid en naar beheerders om de natuur beter te beschermen of om nieuwe natuurgebieden in te richten. Ook geeft zij voorlichting over de waarden en bedreigingen van het duin, het strand en de Noordzee.

www.kustgids.nl

Een initiatief van de Kustvereniging (Eucc). Zij wil eerlijke informatie geven over waar u nog echt kunt genieten van rust en ruimte, natuur en cultuur.

www.kustenzeeverkenner.nl

De site van Stichting De Noordzee, Stichting Duinbehoud, Eucc en Ecomare met leuke 'duinweetjes'. Leuke site voor kinderen.

Rondleidingen Thijsses Hof

Georganiseerd door medewerkers van de Hof en gidsen van het IVN.

Deze rondleidingen starten weer vanaf 2 april 2006 op iedere eerste zondag van de maand.

Aanvang: 14 uur.

Ingang: Mollaan (achter het Pannenkoekenhuisje), Bloemendaal

Excursies Landgoed Huys te Manpad

Georganiseerd door Stichting Huys te Manpad, onder andere m.m.v. IVN gidsen.

Deze excursies starten weer vanaf 15 april 2006.

Iedere zaterdag,

aanvang: 10.00 uur.

Iedere dinsdag,

aanvang 14.00 uur.

Vertrek bij het toegangshek, Herenweg, Heemstede.

Activiteitenprogramma

Winter / Voorjaar 2006

IVN Vereniging voor Natuur- en Milieu-educatie, afdeling Zuid-Kennemerland.

Algemene informatie: 023-5267873.

Informatie over excursies: zie telefoonnummer bij betreffende excursie.

Nieuwjaarswerkdag Oeverlanden van de Liede

Zaterdag 7 januari

I.s.m. Landschap Noord-Holland

De deelnemers gaan wilgenopslag uitsteken en uitzagen, riet maaien en hooien. Dit komt ten goede aan de bijzondere planten van dit gebied.

Begin: 9.30 uur. Aanmelden, informatie en routebeschrijving bij Marc van Schie, 023 - 5351239.

4-Seizoenen Winterwandeling in de Amsterdamse Waterleidingduinen

Zondag 29 januari

Een stevige wandeling waarbij dezelfde route ieder seizoen fascinerend anders is. Hoe herken je bomen in de winter? Welke dieren liepen hier? Neem iets te drinken mee voor onderweg. Dezelfde route wordt weer gelopen op 13 mei, 15 juli en 22 oktober.

Duur: 3 uur. Vertrek: 10.00 uur Amsterdamse Waterleidingduinen, ingang Panneland

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Margo Slot, 023-5276145.

Diersporen en Vogels, Koningshof

Zondag 5 februari

Wie vindt ze, wie hoort ze, wie kent ze?

Kinderexcursie en gelijktijdig en afzonderlijk een excursie voor volwassenen.

Vertrek: 11.00 uur infopaneel bij parkeerplaats Koningshof, Duinlustweg 26, Overveen.

Duur: ± 1,5 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Emmy van der Wiel, 023-5246723.

Lekker zagen op Landgoed Leyduin

Zaterdag 11 februari

Natuurliefhebbers die graag hun handen uit de mouwen steken kunnen hier hun energie kwijt. De deelnemers gaan esdoorns op landgoed Leyduin afzagen om andere bomen meer kans te geven.

Duur: tot 15.30 uur.

Verzamelen: 9.30 uur op de parkeerplaats van Leyduin, Manpadslaan.

Aanmelden, informatie en routebeschrijving bij Marc van Schie, 023-5351239.

Strandexcursie, Bloemendaal aan Zee

Zondag 26 februari

Vertrek: 12.00 uur, strandopgang aan de Kop van de Zeeweg, Bloemendaal aan Zee. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Yneke Bettink, 023-5254995.

Paddenexcursie voor kinderen in Koningshof/Elswout

Zondag 12 maart

De padden verlaten in deze tijd Koningshof om aan de overkant van de weg in Elswout hun eieren af te zetten in poelen en plassen. De Duinlustweg is echter een levensgevaarlijk obstakel en daarom zetten vrijwilligers de padden over waarbij je kunt helpen met het overzetten. Intussen vertellen we je alles over het leven van de pad. Er kunnen maar 30 kinderen mee, je moet je dus vooraf opgeven!

Voor de ouders wordt tegelijkertijd een vogelexcursie georganiseerd. Dus verrekijker niet vergeten.

Vertrek: 08.00 uur infopaneel bij parkeerplaats Koningshof, Duinlustweg 26, Overveen. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden en informatie bij Ans Boogers, 023-5312902 (of) a.boogers@freeler.nl.

Kinderexcursie op de Boerderij Zorgvrij

Zondag 12 maart

Nieuwsgierig wat er allemaal in het bos te vinden valt? Doe mee aan het natuurpad op de boerderij Zorgvrij en laat je verrassen door de natuur.

Vertrek: 11 uur Duur: 1,25 uur

Aanmelden en informatie bij Frank Jansen, 023-5290984.

Knoppenwandeling, Haarlemmerhout

Zondag 19 maart

Vertrek: 11.00 uur vanaf Restaurant Dreefzicht. Ook zonder blad laten bomen zich goed herkennen.

Duur: 1,5 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Wilma van den Heuvel, 023-5326232.

Excursie Gebruiksplanten, Middenduin

Woensdag 22 maart

Vertrek: 16.00 uur, ingang Duinlustweg, Overveen. Duur: 2 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Yneke Bettink, 023-5254995.

Weidevogelexcursie, Hekslootpolder

Zondag 2 april

I.s.m. Vereniging Behoud de Hekslootpolder en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, infopaneel hoek Spaarndamseweg/Vondelweg, Haarlem. Duur: 2,5 uur. Kijker meenemen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Eric van Bakel, 023-5393507.

Lente op Thijsses Hof

Zondag 2 april

Honderd jaar geleden verscheen het eerste Verkade-album over de lente. Vandaag om 14.00 uur vertelt een gids u alles over de lente in Thijsses Hof.

Vertrek: ingang van Thijsses Hof, Mollaan 4, Bloemendaal. Duur: 1 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Huib Koel, 023-5245846.

Tevens is er een tentoonstelling (met zoektocht) over mossen, korstmossen en varens.

Gevonden voor u

Binnenduinrand, tuin van Haarlem

Een boekje dat niet over het duinlandschap gaat, maar wel het binnenduinrandgebied beschrijft van het Westelijk Tuinbouwgebied. Het is te leuk (en ook leuk geprijsd) om niet te vermelden. Te koop voor 2 euro bij De Vries, Atheneum en het ABC Architectuurcentrum

Bomen en Vogels op Landgoed Schapenduinen en Caprera

Donderdag 6 april

Avondexcursies op deze buitens. Dit is een excursie op twee aan elkaar grenzende landgoederen met een historische achtergrond. Er zijn prachtige mospaden, monumentale bomen en veel vogels. Deze wandeling is niet geschikt voor jonge kinderen.

Start om 18.30 uur aan de Brederodelaan 145 in Bloemendaal. Verzamelen buiten het hek.

Duur: ± 1 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Wil Stumpe, 023-5374168.

De wereld van de mossen

Zondag 9 april

Grijp je kans en ga mee naar het gebied dat het rijkst aan mossen is in de wijde omtrek. Hier groeien ruim 100 verschillende mossen op 1 vierkante kilometer waar je normaal gesproken overheen loopt...

Duur: 2 uur. Vertrek: 11.00 uur bij het informatiepaneel van Kraantje Lek, Duinlustweg 22, Overveen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie bij Jacqueline van Klaveren 020-6818099.

Vogelexcursie, Elswout

Zondag 9 april

I.s.m. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, ingang landgoed Elswout, Elswoutslaan 12a, Overveen. Duur: 2,5 uur.

Toegangskaat verplicht. Kijker meenemen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert 023-5717773.

Zangvogels in Wandelbos Groenendaal

Dinsdag 11 april

I.s.m. gemeente Heemstede.

Vertrek: 19.00 uur, infopaneel parkeerplaats bij het restaurant. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert 023-5717773.

Fietsexcursie Spaarnwoude: Spaarnwoude anders dan u denkt.

Zondag 16 april/ 1° Paasdag

Maak kennis met Grote Klaas, Mooie Nel en Dappere Hansje.

Een afwisselende fietsroute door een stuk van Spaarnwoude dat van historische betekenis is. U ziet monumenten en veel restanten uit ons verleden. De oer-Hollandse strijd tegen het water (het IJ) komt in dit gebied juist heel goed naar voren. We kijken niet alleen naar het verleden, maar ook naar de toekomst. U hoort op welke manier Spaarnwoude wordt onderhouden en toegankelijk wordt gehouden voor iedereen.

Start: 11.00 uur, vanaf de Spaarndammerdijk bij het haventje en het standbeeld van Hansje Brinkers.

Zorg voor dichte schoenen en zo mogelijk een verrekijker. *De tocht is niet geschikt voor kinderen.*

Aanmelden vooraf bij: Jonne Misset, 023-5274950.

Paaswandeling Thijsse's Hof

Maandag 17 april / 2de Paasdag

Van 13.00 uur tot 16.00 uur kan op eigen gelegenheid, of onder leiding van IVN gidsen in de Hof worden gewandeld. Daarbij zal speciale aandacht worden gegeven aan de Stinzenplanten.

Om de 10 à 15 minuten zal er een gids met een groepje van maximaal 10 belangstellenden een rondwandeling maken. Tevens bestaat de mogelijkheid een dialezing bij te wonen.

Ingang Thijsse's Hof: Mollaan (achter het pannenkoekenhuisje), Bloemendaal.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dik Vonk, 023 5254140.

Voorjaar op Leyduin

Donderdag 20 april

Vertrek: 19.00 uur. Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Heemstede. Duur: 1,5 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert 023-5717773.

Bodemdiertjes zoeken bij het NME

Zaterdag 22 en zondag 23 april

Op beide dagen is er een voorjaarsevenement bij de stadskweektuin aan de Kleverlaan 9 in Haarlem-N. Er is een stand van het IVN met diverse activiteiten en ook de Groene Winkel zal er staan.

Beide dagen is er om 13.00 uur voor kinderen van 4 tot 10 jaar een excursie om bodemdiertjes te zoeken. Duur: ± 1 uur. De excursie is alleen voor kinderen, ouders gaan niet mee.

Aanmelden in de stadskweektuin bij de stand van het IVN. Informatie: Frank Jansen 023-5290984.

Nachtgalenexcursie, Amsterdamse Waterleiding Duinen

Zaterdag 22 april

I.s.m. het Waterleidingbedrijf en de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 20.00 uur, ingang AWD aan de Zandvoortselaan tussen Zandvoort en Bentveld.

Duur: 2 uur. Toegangskaat verplicht. Kijker meenemen.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert 023-5717773.

Nachtgalentocht, Duin en Kruidberg/Kennemerduinen

Zondag 23 april

Wandeltocht van de binnenduinrand naar zee en weer terug.

Onderweg wordt gekeken en geluisterd naar vogels van diverse duinlandschappen en de vogeltrek over zee. De tocht wordt onderbroken voor een lunchpauze in restaurant Parnassia.

Vertrek: 04.30 uur 's nachts. Vertrekpunt: Kennemerduinen, ingang Bergweg.

De tocht duurt tot ongeveer einde middag/begin avond.

Kijker en eventueel extra eten/drinken meenemen. Denk om warme kleding.

Deelname uitsluitend na **aanmelden** via website Nationaal Park Zuid Kennemerland www.npzkn.nl.

Lente op de begraafplaats

Zondag 23 april

I.s.m. de KNNV.

Een excursie over (monumentale) bomen in bloei en een kijkje in de historie van de begraafplaats.

Vertrek 11.00 uur bij ingang Algemene Begraafplaats aan de Kleverlaan. Duur: 2 uur.

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Tineke Allaert, 023-5261100.

Dit programma en uitgebreide informatie over het IVN Zuid-Kennemerland zijn ook terug te vinden op onze website www.ivnzk.nl